

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Мельничук Ольги Вікторівни

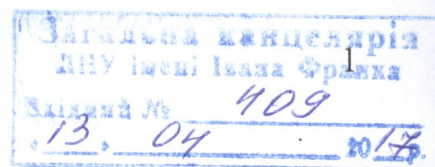
“Німецько-українське співробітництво у гуманітарній сфері

(1990-і рр. – поч. XXI ст.)”

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. незалежна Українська Держава зуміла налагодити тісні взаємовигідні відносини з цілим рядом європейських країн, серед яких особливе місце належить Німеччині. Остання, є провідною політичною силою на Європейському континенті, технологічним лідером у багатьох галузях, одним з найбільших інвесторів в українську економіку. Її досвід розв’язання життєво важливих соціальних та гуманітарних проблем має непересічне значення для України. Не менш важливою є послідовна проукраїнська позиція Німеччини щодо відновлення суверенітету і територіальної цілісності нашої країни. Під цим кутом зору звернення дисертантки до вивчення німецько-українського співробітництва у гуманітарній сфері є цілком виправданим, а сама тема відзначається науковою новизною, актуальністю і практичною значимістю. Зрештою, дисертаційна робота Мельничук О.В. є поодиноким серед сучасних тематично споріднених їй праць, в якій належним чином висвітлюється проблема.

Передусім варто наголосити, що у дисертації виокремлено такі проблеми, як культурні контакти в системі міждержавних відносин ФРН та України, освітнє та науково-технічне німецько-українське співробітництво, культурно-мистецька співпраця (с.2-3). Разом з тим, мусимо зауважити, що вказаними проблемами гуманітарна сфера не вичерпується, бо вона також включає в себе такі підгалузі як виховання, фізкультуру, спорт, дозвілля, туризм, релігію,



етнічні відносини. На жаль, у дисертації ці питання не розглядалися, можливо через чітко регламентований її обсяг. Логічно, що при висвітленні основних проблем роботи дисертант використала не вибіркового, а комплексний підхід. Заслугує уваги її спроба здійснити короткий екскурс в історію німецько-українських відносин. Можна також погодитися із запропонованими хронологічними межами роботи, оскільки вони становлять чітко окреслений період. Зрештою, цілком виправданою виглядає спроба дисертантки показати вплив подій на сході України на позицію Німеччини у питанні відстоювання територіальної цілісності нашої держави. Власне це зробило можливим простежити з наукової точки зору еволюцію німецько-українських відносин в гуманітарній сфері.

Структура дисертаційної роботи, в основу якої покладено проблемно-хронологічний принцип, виглядає продуманою. Вона дала змогу авторові окреслити головні напрями дослідження, простежити логіку політики німецької влади щодо України.

Зміст дисертаційної роботи, зокрема її історіографічна частина засвідчують значну обізнаність автора зі станом наукової розробки проблеми. Тут вдало виокремлено характерні особливості української та німецької історіографії. Правда, нам видається, що у цьому розділі роботи варто було б вказати, які з проблем залишилися поза увагою дослідників (Розділ 1.1). Крім цього, у історіографії роботи не враховано цілого ряду новітніх досліджень, зокрема П. Сіреджука, котрий має цікаві напрацювання з історії німецької колонізації в Галичині, які є у його докторській дисертації “Соціально-економічне становище і культурне життя німецької меншини Східної Галичини (20–30-і роки ХХ ст.)”.

Дисертаційне дослідження відзначається значною джерельною базою. Особливо варто звернути увагу на широке використання дисертанткою архівних матеріалів Галузевого державного архіву Міністерства закордонних справ України та Центрального державного архіву вищих органів влади та управління. Вони представлені документами Посольства України у ФРН,

міністерства освіти України, міністерства культури України, Міжурядової українсько-німецької комісії з питань повернення та реституції (Розділ 1.2.).

Звичайно, що роботу значно доповнило б залучення до неї архівних матеріалів про витоки німецько-українського культурного співробітництва із ЦДІА України у Львові (тут є фонди 427 “Правління євангельської церковної громади” і 683 “Спілка німців-християн Галичини”, де сконцентровано матеріали про релігійне життя галицьких німців, а також демографічна та економічна характеристика німецьких колоній. Звичайно, що дисертаційна робота значно виграла б від опрацювання документів з архівосховищ ФРН.

Суттєвим моментом у створенні автором цілісної картини про німецько-українське співробітництво стало залучення до джерельного масиву різного роду опублікованих документів та преси. Їх у роботі велика кількість, бо понад сто позицій. Зважаючи на значний джерельний масив дисертаційної роботи, його аналіз подекуди виглядає фрагментарним, бо окремі джерела аналізується доволі повно інші тільки згадуються (с. 28-33). Крім того, варто було здійснювати їхню характеристику не за місцем зберігання документів, а за видами, тобто із усього документального масиву необхідно було виокремити законодавчі акти, діловодну документацію, приватні акти, статистичні джерела, документи особистого походження тощо. Разом з тим, слід відзначити сумлінність дисертантки у опрацюванні опублікованих джерел та мемуарної літератури.

Варто наголосити, що другий розділ роботи, де подана характеристика культурних контактів у системі міждержавних відносин ФРН та України написаний на належному науковому рівні із залученням значної кількості джерел та літератури. Він логічно підводить читача до розуміння основних проблем українсько-німецького співробітництва у гуманітарній сфері. Як позитивний момент треба відзначити характеристику автором організаційно-правових та інституційних засад німецько-української співпраці, зокрема Договору між Україною та ФРН про розвиток широкомасштабного співробітництва у сфері економіки, промисловості, науки і техніки від 10

червня 1993 р. (с.66). У неї це зроблено з розумінням справи (с. 63-76). Як застереження хочу вказати на те, що дисертант, іноді допускається певних помилок. Так, наприклад, на с.45 вона пише: “Після першого поділу Польщі (1772) Австрія отримала Галичину, а згодом і Буковину та Закарпаття, які відтоді підпали під значний німецький культурний вплив”. З Галичиною і Буковиною зрозуміло, а що стосується Закарпаття, то воно було опановане Угорщиною в XI ст., але власне Угорщина і з нею значна частина Закарпаття потрапила під владу Австрії у XVI ст. і аж ніяк не після поділів Речі Посполитої. Іноді дисертантка не зовсім вірно називає окремі інституції, зокрема, Генеральний секретаріат міжнародних справ (с.47). Установи під такою назвою не було, бо її правильна назва Генеральне секретарство справ національних, яке згодом отримало назву Генеральне секретарство справ міжнародних. До цього хочу додати, що у тексті дисертації дуже часто вживається вислів німецько-українські стосунки (с.14, 46, 61). Правильно було б вживати німецько-українські відносини, бо стосунки бувають між людьми, а відносини між державами і народами. Також, як нам видається, дисертантка не зовсім правомірно називає період президентства Л. Кучми – авторитарним режимом (с.57), бо тоді його потрібно було б урівняти з режимом Ф. Франко в Іспанії та А. Піночета в Чилі.

Оригінальністю відзначаються параграфи 3.2. Співробітництво в науковій та науково-технічній сферах і 3.3. Наукові товариства та інститути, де автор скрупульозна аналізує співпрацю між Національною академією наук України й Науково-дослідним об'єднанням Німеччини, між Міністерство освіти і науки України та Федеральним міністерство освіти ФРН. Вона цілком обґрунтовано наголошує, що до активізації німецько-української наукової співпраці значно спричинився Український вільний університет у Мюнхені. Її значно поглибили різні партійні політичні фонди, зокрема Конрада Аденауера, Фрідріха Еберта, Ганса Зайделя, Фрідріха Науманна. Тут варто було б також згадати фонд Макса Вебера (він не має представництва в Україні), з якого користає багато українських дослідників і молодих науковців. Інша справа, що в тексті розділу

є твердження, які не несуть ніякої конкретики. Так, наприклад, вона вказує, що основними формами співробітництва України й Німеччини є підготовка багатосторонніх науково-педагогічних проектів, обмін науковцями й студентами, перепідготовка українських фахівців. Серед програм, пов'язаних зі студентським та викладацьким обміном, можна виділити програми вивчення мови та культури країни, що приймає на стажування, і професійно-орієнтовані програми (с.80). Не позбавлені окремі параграфи цього розділу певної описовості (Розділ 3.2, 3.3).

Цікавим у дисертації, як на нашу думку, є аналіз культурно-мистецької співпраці між Україною та Німеччиною. Особливо хочу наголосити на характеристиці дисертанткою проблеми реституції культурних цінностей, вивезених під час та після Другої світової війни. Вона цілком слушно наголошує, що у даному випадку Німеччина займає наступальну позицію і як наслідок, Україна частіше повертає німецькі артефакти, а не навпаки (Розділ 4.2).

Загалом варто наголосити, що серцевиною дисертаційної роботи О.В.Мельничук є німецько-українська співпраця. Як нам видається дисертант прагнула здійснити його об'єктивний аналіз і це їй вдалося. Зрештою, з окремими положеннями роботи можна цілком погодитися, ще над рядом – активно дискутувати. Однак, усі вони в межах дисертаційного дослідження формують логічно виважену й продуману систему пов'язаних між собою аргументів і висновків.

В цілому, робота відзначається науковим і логічним стилем викладу матеріалу, можна погодитися з висновками дисертанта, які зроблені на основі значного фактологічного матеріалу, є самостійними і аргументованими. Щодо висловлених вище побажань, то вони суттєво не впливають на загальний добрий науковий рівень дисертації. Подана до захисту робота О.В. Мельничук є доказом її зрілості як науковця, результатом кількарічної науково-пошукової роботи і має самостійний та завершений у науковому плані характер. Розглядувана дисертація є першою в українській історичній науці спробою

узагальнюючого дослідження німецько-українського співробітництва в гуманітарній сфері. Змістовне, переважно на новому документальному матеріалі висвітлення вузлових питань теми, зроблені узагальнення і висновки підтверджують значний особистий внесок дисертанта в розробку наукових результатів і має суттєве значення для більш повного і об'єктивного дослідження піднятої проблеми.

Основні положення та висновки дисертації знайшли відображення в опублікованих дисертантом шести статтях у фахових виданнях, а також у семи публікаціях, які додатково відображають результати дисертаційної роботи. Дисертантка також брала участь у кількох наукових конференціях. Зміст автореферату кандидатської дисертації відповідає змісту наукового дослідження.

Вище сказане дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота О.В. Мельничук "Німецько-українське співробітництво у гуманітарній сфері (1990-і рр. – початок ХХІ ст.)", відповідає вимогам встановленим ДАК України, а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія.

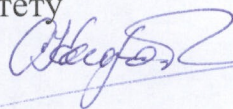
Завідувач

кафедри нової та новітньої історії
зарубіжних країн

Львівського національного університету

імені Івана Франка

доктор історичних наук, професор



С.П.Качараба

Підпис завідувача кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн,
доктора історичних наук, професора С.П.Качараба стверджую:

Вчений секретар Львівського національного університету

Імені Івана Франка, доцент



О.С.Грабовецька